

EL CURIÓS MÓN
DE LA CALPURNIA TATE

JACQUELINE KELLY

Traducció de Jordi Vidal i Tubau

Primera edició: setembre del 2015

Realització de la coberta: Imasd
Maquetació: Marquès, SL

Títol original anglès: *The curious world of Calpurnia Tate*

Publicat amb permís de Folio Literary i International Editors

Edició: David Monserrat
Direcció editorial: Iolanda Batallé Prats

© Jacqueline Kelly, 2015, del text
© Jordi Vidal i Tubau, 2015, de la traducció
© la Galera, SAU Editorial, 2015 per aquesta edició

La Galera, SAU Editorial
Josep Pla, 95 – 08019 Barcelona
<http://www.lagaleraeditorial.com/ca/segellbridge>
lagalera@lagaleraeditorial.com
[facebook.com/editoriallagalera](https://www.facebook.com/editoriallagalera)   twitter.com/editorialgalera

Imprès a Egedsa
Roís de Corella, 16
08025 Sabadell

Dipòsit legal: B- 13.330-2015
Imprès a la UE
ISBN 978-84-942617-5-6

Qualsevol mena de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra resta rigorosament prohibida i estarà sotmesa a les sancions establertes per la llei. L'editor faculta el CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics, www.cedro.org) perquè n'autoritzi la fotocòpia o l'escaneig d'algun fragment a les persones que hi estiguin interessades.

CAPÍTOL 1

Armand o Dilly?

Un vespre, quan ens trobàvem a uns quinze quilòmetres de la badia de San Blas, una ingent quantitat de papallones, en bandades o en estols d'incomptables miriades, s'estenia fins on abastava la vista. Ni tan sols amb l'ajut d'un telescopi era possible de veure un espai lliure de papallones. Els mariners exclamaven «neven papallones!», i això era en efecte el que semblava.

CHARLES DARWIN, *El viatge del Beagle*, 1839

PER A GRAN SORPRESA MEVA, vaig veure per primer cop una nevada el dia de Cap d'Any del 1900. Bé, potser no us semblarà gran cosa, però es tracta d'un esdeveniment molt infreqüent al centre de Texas. Just la nit abans, m'havia fet el propòsit de veure neu només una vegada abans de morir-me i encara dubtava que arribés a succeir. El meu improbable desig em va ser concedit en l'espai d'unes hores, i la neu va transformar el nostre poble normal i corrent en un paisatge d'una bellesa primigènia. A punta de dia havia corregut pels emmudits boscos vestida només amb la bata i les sabatilles, meravellant-me del delicat mantell de neu, del cel de peltre i dels arbres engalanats amb plata, abans que el fred em fes tornar a casa. I amb tota l'agitació, l'efervescència i la pompa del gran esdeveniment, vaig pensar que em trobava al caire d'un futur esplèndid en el nou segle i que el meu tretzè any de vida seria màgic.

Però ara ja era primavera, i d'una manera o altra se m'havien es-

quitllat els mesos, dedicats a la monòtona rutina de deures escolars, feines domèstiques i classes de piano; una monotonia interrompuda pels meus sis germans (!) fent torns per tornar-me boja a mi, l'única noia (!). Ben segur que el Cap d'Any m'havia ensarronat.

El meu veritable nom és Calpurnia Virginia Tate, però en aquell temps la gent em deia sobretot Callie V., tret de la meva mare, quan manifestava desaprovació, i de l'avi, que no volia saber res de mal-noms.

L'únic consol me'l procuraven els estudis naturals amb l'avi, el capità Walter Tate, un home que molta gent del nostre poble, Fentress, prenia equivocadament per un vell de caràcter difícil i insociable. Havia guanyat molts diners amb el cotó i el bestiar, i a la guerra va lluitar a favor dels estats confederats, abans de decidir que dedicaria l'última part de la seva vida a l'estudi de la natura i de la ciència. Jo, la seva companya en aquest esforç, vivia per a les poques i valuoses hores que podia gaudir de la seva companyia, i el seguia amb el caçapapallones i una cartera de cuir, la meva libreta científica i un llapis de punta ben fina per anotar les nostres observacions.

Quan feia mal temps, estudiàvem les nostres mostres al laboratori (en realitat un vell cobert que en un altre temps havia format part de les dependències dels esclaus) o llegíem junts a la biblioteca, on a poc a poc m'obria pas sota la seva tutela pel llibre del senyor Darwin, *L'origen de les espècies*. Quan feia bo, anàvem d'excursió a través dels camps cap al riu San Marcos, avançant a través de la malesa per un dels molts senders dels cérvols. Potser el nostre món no sembla gaire emocionant per als ulls inexperts, però era ple de vida si sa-bies on mirar. I com mirar, una cosa que em va ensenyar l'avi. Junts havíem descobert una espècie nova de veça peluda que ara el món coneixia com a *Vicia tateii*. (Confesso que hauria preferit descobrir una espècie desconeguda d'animal, perquè els animals són més interessants, però quantes persones de la meva edat —o de qualsevol edat— tenen el seu nom vinculat per sempre més a un ésser viu? Proveu d'esbrinar-ho.)

Somiava seguir els passos de l'avi i fer-me científica. Però la mare tenia uns altres plans per a mi; a saber, aprendre les arts domèstiques

i presentar-me en societat als divuit anys, quan confiava que fos prou presentable per cridar l'atenció d'un jove pròsper de bona família. (Això era dubtós per molts motius, entre els quals hi havia el fet que jo detestava cuinar i brodar i que no se'm podia descriure precisament com una noia que cridés l'atenció dels homes.)

Així que ja era primavera, una època de celebració i d'una certa inquietud a la nostra família a causa del meu compassiu germà Travis, un any més petit que jo. Sabeu?, la primavera és el temps del rebrot de la vida, d'ocellets, de cadells d'ós rentador, de cries de guineu, d'esquirols menuts i de molts d'aquells petits éssers que acaben orfes, esguerrats o abandonats. I com més desesperat era el cas, com més minses les possibilitats, com més impossible el seu futur, més probabilitats hi havia que en Travis adoptés aquella bèstia i la portés a casa a viure amb nosaltres. Jo trobava força entretinguda aquella desfilada de mascotes inversemblants, però els meus pares no. Hi havia sermons severes de la mare, amenaces de càstig del pare, però tot sortia per la finestra quan en Travis ensopegava un animal necessitat. Alguns creixien i altres es decandien sense remei, però tots trobaven lloc dins del seu cor sensible.

Aquell matí de març em vaig llevar molt d'hora i, inesperadament, em vaig trobar en Travis al rebedor.

—Vas al riu? —va preguntar—. Puc venir?

Generalment preferia anar-hi sola, perquè així és molt més fàcil espiar la fauna confiada. Però, de tots els meus germans, en Travis era el que més s'acostava a compartir el meu interès per la natura. Vaig permetre que m'hi acompanyés, tot advertint-li:

—Només si t'estàs callat. He de fer les meves observacions.

Vaig obrir la marxa per un dels senders dels cérvols que portaven al riu, mentre l'alba encenia a poc a poc el cel de llevant. En Travis, desoïnt les meves instruccions, xerrava sense aturador.

—Escolta, Callie, t'has assabentat que el rat terrier de la senyora Holloway, la Maisie, acaba de tenir cadells? Creus que la mare i el pare em deixaran tenir-ne un?

—Ho dubto. La mare sempre es queixa que ja tenim quatre gossos. Creu que tres ja en són massa.

—Però no hi ha res millor al món que un gosset! La primera cosa que faria seria ensenyar-li a anar a buscar pals. Això és part del problema d'en Bunny. L'estimo, però no vol jugar a anar a buscar pals.

En Bunny era l'enorme conill blanc, pelut i guanyador de premis, d'en Travis. El meu germà l'adorava; li donava menjar, el raspallava i hi jugava cada dia. Però l'ensinistrament era una novetat.

—Un moment —vaig dir—. Tu... proves d'ensenyar a en Bunny a recuperar pals?

—Sí. Ho intento una vegada i una altra, però no ho vol fer. Fins i tot ho vaig provar amb una pastanaga, però se la va menjar.

—Daixò... Travis...

—Què?

—En tota la història del món no hi ha hagut mai cap conill que anés a buscar pals. Així, doncs, no t'hi encaparris.

—Però en Bunny és molt llest.

—Pot ser que sigui llest per ser un conill, però això no és gran cosa.

—Crec que només necessita una mica més de pràctica.

—És clar, i després podràs començar a fer classes de piano al porc.

—Potser en Bunny n'aprendria més de pressa si ens hi ajudessis.

—Ni parlar-ne, Travis. És un somni impossible.

Vam continuar la nostra discussió fins que ja gairebé haviem arribat al riu, quan de sobte vam veure un animal ensumant les fulles florides al peu d'un arbre buit. Va resultar que era un *Dasyus novemcinctus* jove, un armadillo de nou anells, de la mida d'un pa petit. Si bé eren cada vegada més comuns a Texas, no n'havia vist mai cap de prop. Parlant en termes anatòmics, semblava l'infortunat encreuament entre un ós formiguer (la cara), un mul (les orelles) i una tortuga (la closca). Considerant-ho tot plegat, em semblava una bèstia ben poc agraciada, però una vegada l'avi va dir que aplicar una definició humana de bellesa a un animal que havia aconseguit sobreviure durant milions d'anys era una cosa tan poc científica com ximple.

En Travis es va ajupir i va xiuxiuejar:

—Què fa?

—Crec que busca alguna cosa per esmorzar —vaig respondre—. Segons l'avi, mengen cucs, larves i coses així.

En Travis va dir:

—És molt bufó, no trobes?

—No, no ho trobo.

Però no servia de res dir-li això. Llavors l'imprudent armadillo va fer la cosa més segura per guanyar-se una nova llar a casa nostra: es va acostar al meu germà i li va ensumar els mitjons.

Oh, vaja. Hauríem de marxar d'allà abans que en Travis pogués dir:

—Portem-lo a casa.

Massa tard. Vaig replicar:

—És un animal salvatge, Travis. Crec que no ho hauríem de fer.

Sense fer-me cas, va dir:

—Em sembla que li posaré Armand, Armand l'armadillo. O, si és noia, podria posar-li Dilly. T'agrada aquest nom? Dilly l'armadillo.

Maleït sigui, ara sí que era massa tard. L'avi sempre m'advertia que no posés noms als objectes d'estudi científic perquè aleshores no es podia ser mai objectiu, ni veure's amb cor de dissecar-los, ni d'em-balsamar-los i exhibir-los, ni d'enviar-los a l'escorxador, ni d'alliberar-los, segons què requerís cada cas.

En Travis va continuar dient:

—Saps identificar si és noi o noia?

—No ho sé.

Vaig treure la llibreta científica de la butxaca del meu davantal i vaig escriure: «Pregunta: Com es distingeix un Armand d'una Dilly.»

En Travis va agafar l'armadillo i se'l va estrènyer contra el pit. L'Armand (de moment havia decidit de referir-m'hi com a Armand) no va fer cap mostra de por i començà a inspeccionar el coll d'en Travis amb un morro àvidament inquiet. En Travis va somriure encantat. Jo vaig sospirar irritada. Ell cantussejava al seu nou amic, mentre jo remenava amb un pal per trobar-li alguna cosa per menjar. Vaig desenterrar una enorme eruga nocturna i la vaig oferir amb cautela a l'Armand, que me la va arrabassar amb les seves urpes imponents i la va engolir en dos segons, tot escampant fragments repulsius de cuc. No era un espectacle agradable de veure. No, gens ni mica. Qui sabia que els armadillos eren els pitjors animals del món a l'hora de

comportar-se a taula? Però ja ho tornava a fer: aplicar sensibilitats humanes quan no pertocava.

Fins i tot en Travis semblava desconcertat.

—Ecs! —va fer.

Jo vaig estar a punt de dir el mateix, però m'havia foguejat al forn del pensament científic. Els científics no diuen aquestes coses en veu alta (encara que puguin pensar-les de tant en tant).

L'Armand va llepar els fragments de cuc escampats sobre la camisa d'en Travis. El meu germà va dir:

—Té gana, res més. Carai, no fa gaire bona olor.

Era veritat. Per si no n'hi havia prou amb les seves maneres execrables, de prop l'Armand emetia una desagradable ferum moscada.

Vaig dir:

—Crec que és una mala idea. Què en dirà, la mare?

—No ho ha de saber.

—Sempre ho sap.

Exactament com ho sabia sempre era un tema de notable interès per als seus set fills, que no havien pogut mai esbrinar-ho.

—El podria tenir a l'estable —va suggerir en Travis—. Ella no hi va gairebé mai.

Vaig comprendre que aquella era una batalla perduda i que en realitat no em pertocava. Vam ficar l'Armand a la meva cartera, on es va dedicar a esgarrapar l'interior de la bossa durant tot el camí fins a casa. Per a contrarietat meva, vaig trobar uns quants forats fondos al cuir quan finalment el vam descarregar en una conillera vella, al costat d'en Bunny, al racó més apartat de l'estable. Però abans el vam pesar a la balança que fèiem servir per als conills i l'aviram (dos quilos i quart) i el vam mesurar de proa a popa (vint-i-vuit centímetres, sense comptar la cua). Vam discutir uns moments si hi havíem d'incloure la cua, però vam decidir que deixar-la fora representava més bé les seves veritables dimensions.

No semblava que a l'Armand li disgustés aquesta atenció; d'altra banda, tampoc no semblava que li agradés gaire. Va inspeccionar els límits de la seva nova llar i després començà a esgratinyar el terra de la conillera, sense fer-nos gens de cas.

Aleshores no ho sabíem, però aquest seria l'abast de la nostra relació: esgratinyar i no fer cas, seguit de més esgratinyades i més cas omís. El vam observar mentre esgratinyava i no ens feia cas fins que la nostra criada, la SanJuanna, va fer sonar la campaneta del porxo del darrere per anunciar l'esmorzar. Vam córrer cap a la cuina i ens va rebre la deliciosa aroma de bacó fregit i de brioixos de canyella acabats de fer.

—Renteu-vos —va ordenar la nostra cuinera, la Viola, des dels fons.

En Travis i jo vam fer torns per accionar la bomba i rentar-nos les mans a la pica. Uns quants filets llefiscosos de l'esmorzar de l'Armand encara estaven adherits a la camisa del meu germà. L'hi vaig assenyalar i li vaig passar un drap humit, però només va servir perquè escampés la brutícia i empitjorés la situació.

La Viola va aixecar els ulls i va preguntar:

—Què és aquesta olor?

Vaig dir apressadament:

—Aquests brioixos semblen boníssims.

En Travis va dir:

—Quina olor?

—L'olor que fas tu, senyoret.

—Ah, és... daixò... un dels meus conills. Coneixes en Bunny? El blanc i gros? S'ha de banyar, res més.

Això em va sorprendre. En Travis tenia fama de ser molt mal mentider, però aquí el teniu, fent-ho de primera. A més dels meus estudis d'història natural, estava fent un treball per enriquir el meu vocabulari, i em va venir al cap la paraula *superficial*. No havia tingut mai la possibilitat de fer-la servir, però sens dubte s'hi esqueia, en aquest cas: Travis, el mentiderot superficial.

—Bah —va fer la Viola—. No he sentit mai que un conill s'hagi de banyar.

—Oh, està molt brut —vaig intervenir—. L'hauries de veure.

—Bah —repetí ella—. Pots comptar.

Va carregar una safata fins a dalt de bacó cruixent i la va dur per la porta giratòria al menjador. La vam seguir i vam ocupar els nostres

llocs assignats a la taula amb els meus altres germans: en Harry (el més gran, el meu preferit), en Sam Houston (el més callat), en Lamar (un veritable plaga), en Sul Ross (el segon més callat) i en Jim Bowie (amb cinc anys, el més petit i el més escandalós).

Ara hauria de dir que en Harry estava baixant ràpidament en la seva condició de germà preferit, d'ençà que havia començat a sortir amb la Fern Spitty. Tot i que tenia divuit anys i finalment m'havia resignat al fet que un dia es casaria, el seu festeig implicava que passava cada cop més temps fora de casa. La Fern era bonica, dolça i bastant assenyada, en el sentit que no s'espantava gaire quan jo rondava per la casa amb algun espècimen grumollós xipollejant dins d'un pot. I encara que, en línies generals, em queia bé, la trista veritat era que probablement un dia trencaria la nostra família.

El pare i l'avi van entrar i es van asseure. Ens van saludar a tots amb un cop de cap al mateix temps que proclamaven solemnement:

—Bon dia.

L'avi em va dirigir un bon dia a mi sola i li vaig somriure, reconfortada en saber que jo era la seva preferida.

El pare va anunciar:

—La vostra mare té una de les seves migranyes. No ens acompanyarà aquest matí.

Allò era un alleujament, perquè la mare hauria detectat una camisa tacada de cuc des de trenta passes. I si hagués estat ella la que hagués interrogat en Travis en comptes de la Viola, hi havia moltes possibilitats que ell hagués cedit i ho hagués confessat tot. Jo, en canvi, havia adoptat la tàctica de la negació ferma, de la manera que fos. Havia arribat a ser tan bona, tan superficial a l'hora de negar —fins i tot davant d'una prova irrefutable—, que sovint la mare no es prenia la pena d'interrogar-me. (Com podeu veure, que et considerin informal té els seus avantatges, encara que no ho recomano a ningú.)

Vam acotar el cap mentre el pare beneïa la taula i després la Sanjuanna va passar les safates de menjar. Sense la presència de la mare, ens vam alliberar de la càrrega de mantenir la conversa intranscendent i agradable que exigia a l'hora dels àpats i vam atacar l'esmorzar de molt bona gana. Durant uns minuts només es va sentir la drin-

gadissa de forquilles i ganivets, sons esmorteïts d'apreciació i alguna petició de passar l'almívar.

DESPRÉS DE L'ESCOLA, en Travis i jo vam córrer a veure l'Armand i el vam trobar arraulit en un racó de la seva gàbia, esgratinyant el filferro amb desesma. Semblava... vaja, deprimit, però, tractant-se d'un armadillo, com es podia saber del cert?

—Què li passa? —va preguntar en Travis—. No sembla gaire content.

—Perquè és un animal salvatge i no hauria de ser aquí. Potser l'hauríem de deixar anar.

Però en Travis no estava disposat a renunciar a la seva mascota nova.

—Segur que té gana. Tens cap cuc?

—Se m'han acabat.

Això no era del tot veritat. A l'habitació em quedava un cuc gegantí, el més gran que havia vist mai, però el reservava per a la meva primera dissecció. L'avi havia suggerit que comencéssim amb un anèlid i anéssim pujant pels diferents embrancaments. Em pensava que, com més gran fos el cuc, més bé podria veure els seus òrgans i més fàcil seria de dissecar.

Malgrat tot, em vaig dedicar a resoldre el problema de l'Armand. Era un habitant del sòl i omnívor, la qual cosa significava que menjava diferents classes de matèria animal i vegetal. No tenia ganes de buscar cucs i trigaria una eternitat a atrapar prou formigues per subministrar-li un àpat decent, així que vaig proposar:

—Anem a veure què hi ha al rebost.

Vam córrer cap al porxo del darrere i vam entrar a la cuina, on la Viola estava asseguda prenent una tassa de cafè i descansant entre àpats, en companyia de la Idabelle, la gata de casa, que era al seu cistell a tocar de l'estufa. La Viola fullejava una revista femenina de la mare. No sabia llegir ni escriure, però li agradava mirar els barrets d'última moda. Un tenia el que semblava un ocell del paradís dissecat i penjat en un niu de tul, amb una ala enginyosament caiguda sobre el front de la model.

Vaig trobar aquell barret espantosament ridícul, a més del fet

que comportava la terrible pèrdua d'un exemplar rar i molt bonic.

—Què voleu? —va preguntar la Viola, sense aixecar els ulls.

—Ah, només tenim una mica de gana —vaig contestar—. Hem pensat venir a veure què hi ha al rebost.

—D'acord, però no toqueu els pastissos. Són per sopar, entesos?

—Entesos.

Vam agafar el primer que vam trobar, un ou dur, i vam tornar corrents a l'estable.

L'Armand va ensumar l'ou, el va fer rodolar amb les urpes i després el va trencar. Se'l va menjar amb un entusiasme sorollós, grunyint tota l'estona. Quan va acabar, es va retirar al racó més apartat de la gàbia i va reprendre la seva postura encorbada i deprimida. Me'l vaig quedar mirant i vaig pensar en el seu entorn. Vivia al sòl. Era nocturn, la qual cosa significava que li agradava passar-se el dia dormint en un cau. Però aquí es trobava a plena llum diürna sense un cau que el protegís. No era pas estrany que semblés infeliç.

Vaig dir:

—Crec que necessita un forat a terra, un cau on dormir.

—No en tenim cap.

—Si el deixes anar —vaig suggerir esperançada—, se'n farà un.

—No el puc deixar anar. És el meu Armand. Li n'haurem de fer un.

Vaig sospirar. Vam buscar materials i vam trobar una pila de diaris vells i un tros de manta que es feia servir per rentar els cavalls després de la jornada de treball. Vam ficar aquests articles a la gàbia, on l'Armand va fer la seva rutina d'ensumar-los i tot seguit començà a estripar laboriosament el paper. El va arrossegar, juntament amb la manta, cap al racó del darrere de la conillera i, en qüestió de minuts, s'havia construït una mena de niu. Es va tancar amb la manta i es va regirar. Després es va quedar quiet. De la pila, en van sortir uns roncs seus.

—Arreglat —va xiuxiuejar en Travis—. Veus que content que està? Ets molt llesta, Callie V. Ho saps tot.

Bé, naturalment, això em va afalagar una mica. Potser, al capdavant, no era una idea tan dolenta quedar-se l'Armand (o la Dilly).

AQUELLA NIT ENS VAM POSAR EN FILA per rebre la nostra assignació setmanal del pare. Ens vam plantar davant la seva porta per ordre d'edat, i ell ens feia entrar l'un darrere l'altre i donava deu centaus a cadascun dels nois més grans; els nois més petits i jo rebíem cinc centaus. Jo entenia —més o menys— la raó d'aquesta pràctica, però esperava amb candeletes el dia que arribés a l'edat de deu centaus. La petita cerimònia concloïa quan ell ens advertia que no ens ho gastéssim tot al mateix lloc, cosa que la majoria feïem de seguida a la botiga de Fentress en caramels i xocolata. La intenció del pare era ensenyar-nos el valor d'estalviar diners, però, en comptes d'això, el que apreníem era a calcular relacions complexes del plaer màxim que es podia obtenir de cada article durant l'estona més llarga, com, per exemple, el valor d'aconseguir cinc caramels de canyella per un penic contra tres caramels corrents per dos penics, i quin germà canviaria regalèssia per pastilles de goma, i a quin tipus de canvi. Uns càlculs certament complicats.

Tot i això, jo havia aconseguit estalviar la suma de vint-i-dos centaus, que guardava en una capsa de cigars sota el meu llit. Un ratolí, que pel que semblava havia trobat atractiva la capsa, n'havia rosegat les cantonades. Havia arribat l'hora de demanar-ne una de nova a l'avi. Vaig trucar a la porta de la seva biblioteca i ell va cridar: «Endavant, si no hi altre remei».

El vaig trobar examinant alguna cosa amb una lupa, amb la seva llarga barba argentada d'un color llimona pàl·lid sota la tènue resplendor del llum.

—Calpurnia, porta'm un altre llum, sisplau. Això sembla una *Erythrodiplax berenice* o libèl·lula marina. És l'única espècie d'espia-dimonis d'aigua salada que coneixem. Però què hi fa, aquí?

—No ho sé, avi.

—Oh, és clar que no. Això és el que se'n diu una pregunta retòrica, a la qual en realitat hom no espera cap resposta.

Vaig estar a punt de dir: «Aleshores per què ho pregunta?» Però això hauria estat una impertinència i jo no volia ser mai impertinent amb l'avi.

—Curiós —va dir—. Normalment no se'n veuen tan lluny de les salines.

Li vaig portar un altre llum i em vaig inclinar sobre la seva espatlla. M'encantava passar l'estona amb ell en aquella habitació, plena fins a dalt de tota mena de coses intrigants: el microscopi i el telescopi, insectes assecats, bèsties embotellades, llangardaixos secs, el vell globus terraqüi, un ou d'estruç, una sella de camell gran com un coixí, una catifa de pell d'ós amb una boca oberta de la mida perfecta per atrapar el peu d'una néta de visita. I no oblidem els llibres, amuntegats en piles, textos densos i erudits relligats amb marroquí gastat i amb lletres daurades. I en un lloc de privilegi sobre un prestatge especial, un pot gruixut que contenia la *Sepia officinalis*, una sípia que feia anys havia rebut del gran home en persona, el senyor Charles Darwin, venerat per l'avi. La tinta de l'etiqueta de paper s'havia destenyit, però encara era llegible.

El meu avi la valorava per sobre de totes les coses.

Va aixecar el cap, va olorar l'aire i va preguntar:

—Per què fas olor d'armadillo?

No se li n'escapava ni una, si més no res que tingués a veure amb la natura.

—Ui —vaig contestar—, segurament val més que no ho sàpiga.

Això li va fer gràcia. Va dir:

—Aquest nom, en espanyol, significa 'cuirassat petit'. Els primers colons alemanys s'hi referien com el *Panzerschwein* o 'porc cuirassat'. La carn és pàl·lida i s'assembla a la del porc en sabor i en textura quan es prepara com cal. Els meus soldats i jo ens en cruspíem un de bona gana quan el podíem trobar. Durant la guerra no eren gaire comuns, perquè feia poc que havien migrat al nostre racó de món des d'Amèrica del Sud. A Darwin li agradaven força i en deia «animalets simpàtics», però no va provar mai de criar-ne cap. Si bé rares vegades mosseguen, són unes mascotes pèssimes. D'adults viuen sols sense tendències socials, la qual cosa podria explicar per què no valoren gens ni mica la companyia humana.

De tant en tant l'avi esmentava la guerra entre els estats, però no gaire sovint. Segurament valia més així, ja que al nostre poble hi viuen uns quants veterans confederats i la guerra —o més aviat el seu desenllaç— encara els dolia. També vaig pensar que valia més no es-

mentar a en Travis que el seu propi avi s'havia menjat avantpassats de l'Armand i que els havia trobat bons.

—Avi —vaig dir—, necessito una capsa de cigars nova, si us plau, si me'n pot donar una. I també he d'agafar un llibre. Així podré llegir sobre l'armadillo que no tenim.

Va somriure i em va allargar una capsa. Després va assenyalar la *Guia Goldwin dels mamífers de Texas* i va dir:

—Hi ha determinats animals que, pel que sembla, no es poden domesticar, per raons que no s'acaben d'entendre. No és tan sols l'armadillo. Pensem en el castor, la zebra i l'hipopòtam, per esmentar-ne alguns altres. Molta gent ha intentat domesticar-los i tothom hi ha fracassat estrepitosament, sovint d'una manera espectacular i de vegades letal.

M'imaginava la reacció de la mare en veure arribar a casa en Travis amb una cria d'hipopòtam a l'extrem d'una corda, i vaig donar gràcies a la meva bona estrella per viure en un país on no hi havia hipopòtams. Vaig obrir el meu llibre de consulta i l'avi i jo vam treballar junts en un silenci satisfet.

Just abans d'anar a dormir, en Travis i jo vam anar a veure l'Armand. (Havíem convingut que l'anomenaríem Armand, si bé encara no podíem descartar Dilly.) L'animal va ensumar, va esgratinyar i no ens va fer cas, així que el vam deixar en pau.

L'endemà al matí, en Travis li va donar un altre ou dur. L'Armand se'l va menjar, no ens va fer cas i es retirà al seu cau.

En Travis va dir:

—Tant de bo fos amic meu. Segur que si continuo donant-li menjar, se'n farà.

—Això no és més que «amor de rebost». De veritat vols tenir un animal que només s'alegra de veure't perquè li portes menjar?

Li vaig dir el que m'havia explicat l'avi sobre aquesta espècie, però en Travis va arronsar les espatlles i no en va fer cas. Vaig pensar que ho hauria de comprovar per si mateix. Algunes lliçons només es poden aprendre per força.

CAPÍTOL 2

La crisi de l'armadillo

Al dipòsit de la pampa de la Bajada vaig trobar la cuirassa ossosa d'un gegantesc animal semblant a un armadillo, l'interior de la qual, després de treure'n la terra, era com un calder enorme.

UN PARELL DE DIES DESPRÉS, en Travis va aparèixer a l'hora d'esmorzar amb unes marques fosques sota els ulls. I podia espantosament. La mare, alarmada, va preguntar:

—Et trobes bé? Què és aquesta pudor?

—Estic bé —va murmurar el meu germà—. És dels conills. Els he donat menjar aviat.

—Hum —va fer la mare—. Potser necessites una cullerada de fetge de bacallà.

—No, estic bé! —va cridar ell—. He d'anar a escola!

I va sortir de l'estança com un llamp.

S'havia acostat perillosament a una dosi del temut oli de fetge de bacallà, el remei de la mare per a qualsevol mal i la substància més fastigosa coneguda per la humanitat. Si no estaves malalt abans de prendre'n una dosi, sens dubte n'estaves després; n'hi havia prou amb la simple amenaça d'una culleradeta per fer que el nen més malalt deixés el seu llit de mort i galopés en un estat de salut exuberant cap a l'escola, l'església o qualsevol tasca feixuga que l'esperés.

De camí cap a l'escola, vaig preguntar a en Travis què tenia.

Va contestar:

—Ahir a la nit vaig entrar l'Armand.

—Què vols dir?

—Ha dormit a la meva habitació.

Me'l vaig quedar mirant.

—Em prens el pèl. Vas entrar aquella gàbia?

—No, només a ell.

Me'l vaig tornar a mirar.

—Vols dir... que estava solt a la teva habitació?

—Sí, i hauries d'haver sentit la fressa que feia.

Estava atabalada. Ell va continuar dient:

—No volia dormir, així que em vaig esquitllar al rebost i li vaig portar un ou, però tampoc no es va tranquil·litzar. Va continuar esgarrapant els racons i fregant la cuirassa contra les potes del llit. Un soroll de fregament terrible, durant tota la nit.

—No m'ho puc creure —vaig dir—. I els altres?

En Travis compartia habitació amb els petits, en Sul Ross i en Jim Bowie.

—Tots dos han dormit com soques —va respondre amargament—. Ni tan sols se n'han adonat.

—Ja saps que tenir un armadillo no és una bona idea —vaig dir, i em disposava a clavar-li un sermó fraternal sobre els motius principals quan se'ns va unir la meva amiga i companya de classe Lula Gates, que de vegades anava a l'escola amb nosaltres. Una colla dels meus germans —entre els quals en Travis— eren simpàtics amb ella. La Lula portava un llaç nou a la seva cabellera de color ros platí que feia que els seus ulls semblessin encara més verds. Ulls de sirena, en deia en Travis. Quan la va veure, tota la seva fatiga es va esvaïr. (Ara hauria d'esmentar que en Travis tenia un do especial per a l'alegria. Era un d'aquells individus poc freqüents la cara dels quals s'il·lumina com el sol quan somriuen i tot el seu ésser s'omple de joia contagiosa. El món no podia sinó tornar-li el somriure.)

—Hola, Lula —va dir—. Endevina què tinc... Un armadillo!

—De debò?

—Hauries de venir a veure'l. Menjarà directament de la teva mà. Et deixaré donar-li menjar, si vols. T'agradaria?

—Ostres, sempre tens animals molt interessants. M'encantaria veure'l.

I vet aquí com —segurament per primera vegada a la història— l'armadillo de nou anells va esdevenir una eina de festeig i un instrument de galanteig.

La Lula va venir l'endemà, per a delit d'en Travis. Em vaig adonar que estava avantatjant els meus altres germans en les preferències de la Lula.

Va treure l'Armand de la gàbia i li va donar un ou, que l'animal va endrapar amb el seu entusiasme habitual. La Lula s'ho mirava fascinada, però, com que era una mica figaflor, no va voler agafar la bèstia quan en Travis li'n va oferir la possibilitat. (Encara que potser no ho sabíem llavors, aquesta va resultar una decisió afortunada.)

El cap de setmana, en Travis es passava hores a l'estable amb l'Armand, provant infructuosament de convertir-lo en una mascota. El bressolava, li donava menjar amb la mà i li netejava la cuirassa amb un drap suau, però a l'animal tant li feia.

Una nit, a l'hora de sopar, en Travis em va sorprendre parlant directament a l'avi, cosa que rares vegades feia. Va començar dient:

—Senyor?

Cap resposta.

—Senyor? Avi?

L'avi va tornar de les seves cavil·lacions i va mirar al voltant de la taula, tot intentant de localitzar qui havia parlat. Finalment els seus ulls es van fixar en en Travis.

—Sí, daixò... joenet?

En Travis es va agemolir davant d'aquell esguard directe i encuriós. Va quequejar:

—Jo... estava pensant, senyor... Sap quant temps viuen els armadillos? Senyor?

L'avi es va gratar la barba i va respondre:

—Generalment, al medi natural, jo diria que uns cinc anys. En captivitat, però, se sap que han arribat a sobreviure fins als quinze.

En Travis i jo ens vam mirar consternats. L'avi se'n va adonar i va semblar que li feia gràcia, però no va dir res més.

DONÀVEM MENJAR A L'ARMAND dos cops al dia i anava guanyant pes com calia, sens dubte pel fet que ja no havia de rondar pel camp per trobar aliment. Suportava que en Travis el bressolés una mica, però això era tot. No semblava mai que s'alegrés de veure'ns, tot i que li portàvem la seva ració diària d'ous durs. No parava d'esgarrapar el racó de la seva gàbia, fins al punt que vam haver de reforçar-la amb trossos de fòtils. Però en Travis, inexplicablement, estimava l'Armand com ho feia amb tots els animals i no volia deixar-lo.

Un matí vaig anar al rebost i no hi vaig trobar cap ou dur. La Viola seia a la taula de la cuina pelant un munt de patates. Els meus germans, tots nois en edat de creixement, aconseguien superar una muntanya d'aquests tubercles cada dia. Vaig preguntar:

—Per què no tenim ous?

—Així que ets tu —va dir ella—. Ja m'estranyava que aquests ous marxessin sols. Què en fas?

—No res —vaig contestar obstinadament.

—Te'ls menges tu?

—Sí.

—Ho dubto, senyoreta. Els dónes a un rodamón del riu. A la teva mama no li agradarà això.

—Aleshores potser no l'hi hauries de dir —vaig replicar, un xic més descaradament del que pretenia.

—No utilitzis aquest to amb mi, senyoreta.

—Em sap greu.

Em vaig asseure i vaig pelar patates amb ella, meravellant-me de la rapidesa amb què treballaven els seus dits àgils, que acabaven dues trumfes senceres mentre jo amb prou feines n'havia començat una. Vam treballar juntes en silenci fins que vaig dir:

—No és un rodamón; és una altra cosa. T'ho diré si em promets que no ho xerraràs a ningú.

«Ningú» significava, naturalment, la mare.

—No em facis això. Ja ho saps.

Vaig sospirar.

—Tens raó. Em sap greu.

—Segur que te'n sap.

—Ha, ha, quina gràcia. Si ho has de saber, és per a una mena d'experiment.

—No m'ho diguis. No ho vull saber.

—Sembla que la gent m'ho diu sovint, això.

—Ja.

Em vaig fixar que la Idabelle, la gata d'interior, no ocupava el seu cistell al costat de l'estufa. Sens dubte això explicava en part l'humor irritable de la Viola. Tenia tendència a neguitejar-se quan la seva constant companya i ajudanta felina sortia a patrullar en cerca de ratolins o a arreparar-se al sol al pis de dalt. La feina de la Idabelle consistia a mantenir el rebost net de bestioles i ho feia molt bé. A l'hivern, era una escalfadora excel·lent de llits. També teníem els gats d'exterior, que s'ocupaven del porxo del darrere i de les dependències de fora. De tant en tant entraven a l'estable a mirar l'Armand, que, com és natural, no els feia cas.

Vam acabar de pelar les patates. Quan sortia, vaig besar la Viola a la galta i ella em va apartar d'una empenta.

Al capvespre, l'avi em va cridar a la biblioteca i em va indicar que segués al meu lloc habitual a la sella de camell. Tot mostrant-me una revista, va dir:

—Calpurnia, aquí tinc l'últim número del *Butlletí de Biologia del Sud-oest*. Conté un informe d'un naturalista de Louisiana que sembla haver contret la malaltia de Hansen per manipular un armadillo que estava estudiant.

—Oh, de veritat?

—Per tant, suggereixo que, si per atzar posseeixes un armadillo —i fixa't que no dic pas que el tinguis—, l'alliberis al medi natural tan aviat com puguis.

—Doncs... entesos. Què és la malaltia de Hansen?

—Un mal estrany i terrible que no té cura. Comunament es coneix com a lepra.

Vaig saltar del meu seient com un faisà espantat del sotabosc. Vaig sortir disparada de l'habitació, amb el cap ple de pensaments i el cor bategant... No, no, en Travis no! Aquells horribles tumors carnosos

que desfiguraven la cara i les mans i feien que les víctimes fossin rebutjades i estiguessin indefenses i haguessin de menar una vida reclusa en colònies de leprosos darrere d'un filat. Era inconcebible que el compassiu Travis fos desterrat al país dels condemnats!

Vaig entrar precipitadament a l'estable, la qual cosa va espantar els cavalls de la quadra i va fer que els gats d'exterior s'esquitllessin alarmats.

Vaig trobar en Travis bressolant l'Armand. El vaig abordar tot cridant:

—Deixa'l a terra! Deixa'l a terra!

En Travis es va esgarrifar i em va mirar atònit.

—Què?

—Deixa'l a terra... és perillós!

En Travis se'm va quedar mirant amb estupor.

Vaig estirar els braços cap a l'armadillo i després els vaig enretirar, incapaç de tocar-lo.

—Deixa'l a terra —vaig insistir amb la veu entretallada—. Poden transmetre malalties, ho ha dit l'avi.

Em vaig treure la faldilla del davantal i, fent-la servir d'embolcall protector, vaig agafar l'animal i el vaig deixar caure a terra.

—Ei! —va protestar en Travis—. Li faràs mal. A més, quines malalties? Mira'l bé, Callie. Està més sa que un peix.

Es va ajupir a collir l'Armand.

—Lepra —vaig esbufegar.

Va quedar glaçat.

—Què?

—L'avi diu que poden transmetre la lepra. Si l'enxampes, hauràs de viure en una colònia de leprosos i no tornaràs a veure la teva família.

Va empal·lidir i va recular.

L'Armand ensumava despreocupadament un bri de fenc mentre nosaltres el fitàvem com si fos una bomba sense explotar. Vaig recuperar l'alè i vaig donar uns copets al braç a en Travis.

—Segurament no passa res —vaig dir—. Segurament és un dels exemplars sans.

En Travis es va estremir. L'Armand es va passejar ensumant per l'estable durant un minut.

—Potser hauries d'anar a rentar-te les mans.

Ell em va mirar amb uns ulls com unes taronges i va preguntar amb un fil de veu:

—Servirà?

No en tenia ni la més petita idea, però vaig mentir serrant les dents:

—És clar que sí.

Vam sortir corrent cap a l'abeurador dels cavalls, on vaig accionar el mànec de la bomba amb tota l'ànima mentre en Travis es rentava frenèticament les mans, petant de dents.

Ens vam girar a temps de veure l'Armand passejant cap a la brossa que delimitava la finca. Em vaig preguntar com un animal aparentment tan inconscient de tot el que l'envoltava podria sobreviure al medi natural.

Vaig comparar l'Armand amb l'Ajax, el gos caçador del pare, guiat per la curiositat, patrullant contínuament el seu territori, alerta al canvi més petit, conscient de l'olor més subtil. La seva intensa vigilància servia com un mecanisme de supervivència molt afinat. Pel que semblava, l'Armand no ho tenia, això.

Pregunta per a la llibreta: És la cuirassa protectora de l'Armand allò que fomenta la seva actitud despreocupada? Potser si carretegésim una closca sobre l'esquena i ens hi poguéssim amagar a l'instant, no hauríem de prestar gaire atenció al nostre entorn. Era per això que semblava sord i mut a tot allò que l'envoltava? O en realitat estava perfectament adaptat al seu món, però nosaltres, els éssers humans, senzillament no en formàvem part?

El vam veure allunyar-se en la foscor creixent.

En Travis va saludar amb la mà, tot trist.

—Adéu, Armand. O Dilly. Has estat el meu armadillo favorit. Espero que no et posis malalt.

L'Armand, o la Dilly, com de costum, no li va fer cas.

En Travis es va passar la setmana següent rentant-se les mans a consciència. La mare s'hi va fixar i el va felicitar per la seva higiene, tot dient:

—M'alegro de veure que per fi almenys un dels meus fills entén la importància d'unes mans netes. Què ho ha provocat?

—Bé, vaig trobar un ar...

—No, no —vaig intervenir—. La senyoreta Harbottle ens va clavar un sermó sobre això a l'escola. Sí, ha, ha! Ara tots ens rentem sovint les mans. He, he.

La mare va entretancar els ulls, però no va dir res.

Ai, Travis, el meu germà fràgil i vulnerable com un pollet. No podia entendre com s'ho feia per sobreviure cada dia sense quedar esclafat sota les rodes de la vida. Més tard li vaig dir:

—Mira, si la mare arriba a assabentar-se d'allò de l'Armand, no t'hauria deixat adoptar cap més animal. De cap classe. Mai més. Vols això?

—Suposo que no.

—Ja m'ho pensava.

Va dir:

—Tinc picor. I l'estómac regirat. I estic marejat. Ai, i em fan mal els cabells. Creus que és lepra?

No ho sabia, així que vaig consultar els símptomes a *Malalties contagioses i tropicals de l'home*, un llibre de l'avi ple d'il·lustracions esgarrifoses, que valia més no mirar directament (o gens, si es podia evitar), d'erupcions larvals progressives i parts del cos en descomposició.

Va resultar que els primers símptomes de la lepra incloïen la pèrdua de les celles juntament amb la insensibilització de les parts més fredes de la pell, com les dels genolls. En Travis s'inspeccionava les celles al mirall cent cops al dia, i almenys un al dia em demanava que el pessigués fort al genoll. Cada vegada deia «ai!» i sospirava alleujat. (Llavors encara duia pantalons curts i anava ensenyant els genolls plens de blaus. Si la mare s'hi va fixar, no en va fer cap comentari.)

Si heu conegut la Calpurnia amb aquest llibre,
no us perdeu la primera part:

Quantes ganes teníem, els editors, de tenir notícies de la Calpurnia Tate. De recuperar el somriure tendre i franc que ens deixen les seves petites aventures. De sentir, a través de la veu de l'autora, excel·lentment traduïda pel Jordi Vidal i Tubau, la bonior de l'estiu, la xafogor rumorejant de la riba del riu i el dolç passar el temps al ritme de la natura, no de l'home. I la Jacqueline Kelly ens ha sorprès, de nou, potenciant personatges secundaris que enriqueixen, encara més, la lluita sorda, constant i dura (no tot són alegries) de la Callie contra els convencionalismes... i contra la seva mare. Hem tingut la sort de gaudir del manuscrit i del procés d'edició abans que tu, lector o lectora. I hem anat al més ràpid possible perquè arribés a les teves mans. Ja el tens. Ja l'has llegit. Ja l'has viscut. Ara potser entendràs el nostre entusiasme en recomanar-lo. Res ens faria més feliços que haver transmès aquest entusiasme.

